

خریداری ۲ هزار و ۲۵۵ نسخه کتاب از چهاردهمین نمایشگاه «دفاع مقدس» توسط کتابخانه رضوی

گروه خرید سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی با حضور در چهاردهمین نمایشگاه ملی کتاب «دفاع مقدس» و دوازدهمین نمایشگاه کتاب «خراسان شمالی» در بجنورد، ۲هزار و ۲۵۵ نسخه کتاب چاپی تهیه کرد.

به گزارش گنجینه رضوی، حجت الاسلاموالمسلمین سید جلال حسینی، رئیس سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی دراین خصوص گفت: گروه خرید اداره خدمات کتابداری سازمان در چهاردهمین نمایشگاه ملی کتاب دفاع مقدس ودوازدهمین نمایشگاه کتاب خراسان شمالی که از ۲۷مهر تا سوم آبان ۱۴۰۴، در مصلاای امام خمینی(ره) بجنورد برگزار شد، حضور فعال داشت. پی ادامه داد: کارشناسان اداره خدمات کتابداری سازمان با توجه به بودجه تخصیصی و براساس سیاست‌های کلان آستان قدس رضوی و آیین‌نامه‌های مجموعه‌سازی، در راستای خرید جدیدترین آثار پژوهشی در موضوعات متنوع اعم از علوم اسلامی، علوم انسانی، دین، ادبیات، هنر و دفاع مقدس، در این نمایشگاه‌های کتاب شرکت کردند.

حجت الاسلاموالمسلمین حسینی از برگزاری چنین نمایشگاه‌های کتابی به‌عنوان فرصتی ارزشمند برای تهیه منابع کتابخانه‌ای و غنی‌سازی کتابخانه‌های آستان قدس رضوی نام برد و افزود: در این اقدام، ۲هزار و ۲۵۵ نسخه از جدیدترین کتاب‌های انتشار یافته مورد نیاز محققان و مخاطبان کتابخانه، خریداری شد.

رئیس سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، خاطرنشان کرد: به منظور ارتقای سطح کیفی خریداری منابع و همچنین جلوگیری از خرید تکراری، منابع در زمان خرید توسط کارشناسان مربوط در سامانه نرم‌افزاری این سازمان جست‌وجو شده بود.

گفتنی است، تأمین منابع مورد نیاز تالارها و کتابخانه‌های سازمان، روزآمدسازی، بویاسازی و غنای مجموعه‌های تالارها و کتابخانه‌های سازمان، ازجمله وظایف مهم اداره خدمات کتابداری آستان قدس رضوی به شمار می‌آید که به دو طریق؛ خرید منابع و اهدا و نذر فرهنگی، انجام می‌شود.

قرآن دست‌نویس یک بانوی تونسسی به کتابخانه حرم مطهر رضوی اهدا شد

یک قرآن دست‌نویس که توسط یکی از بانوان ارادتمند حضرت رضلاع) در کشور تونس کتایت شده است، به کتابخانه مرکزی حرم مطهر رضوی اهدا شد.

به گزارش گنجینه رضوی، مراسم اهدای این قرآن ارزشمند به خط نسخ، چهارشنبه، هفتم آبان ۱۴۰۴، با حضور حجت‌الاسلاموالمسلمین سید جلال حسینی رئیس سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، حجت‌الاسلام باقری، حجت‌الاسلام ملکوتی و جمعی از مدیران کتابخانه و موزه رضوی، در کتابخانه مرکزی این آستان مقدس برگزار شد. بانو سیده کریمه الجزیری، این قرآن شریف را با توجه به نذر و ارادت قلبی که به حضرت رضلاع) داشته، با همراهی پدرش که از خوشنویسان بنام تونس است، کتابت و آن را از طریق رایزن فرهنگی تونس در ایران، به کشور ما ارسال کرده است.

این اثر با هماهنگی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی توسط حجت‌الاسلام باقری به کتابخانه حرم مطهر رضوی تقدیم شد. همچنین در این مراسم، یادداشت عربی اهداکننده قرآن که روایتگر انگیزه وی از کتابت این اثر دست‌نویس است، توسط حجت‌الاسلام ملکوتی برای حاضران، قرائت شد.

مدیران سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی نیز تأکید کردند از این اثر، به‌عنوان سندی از عشق و ایمان فرامرزى در گنجینه رضوی نگهداری خواهد شد. گفتنی است، در حال حاضر، مدیریت مخطوطات سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی در مجموع، از حدود ۲۳ هزار قرآن و جزوه قرآنی نقیص خطی در کتابخانه مرکزی این آستان مقدس نگهداری می‌کند.

دیدار مدیر مرکز اسناد و کتابخانه ملی منطقه شرق کشور با رئیس کتابخانه رضوی

مدیر مرکز اسناد و کتابخانه ملی منطقه شرق کشور با حضور در کتابخانه مرکزی حرم مطهر رضوی با رئیس سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی دیدار و گفت‌وگو کرد.

به گزارش گنجینه رضوی، چهارشنبه هفتم آبان ۱۴۰۴، نشستی با حضور حجت‌الاسلاموالمسلمین سید جلال حسینی رئیس سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، مجتبی محمودی میهماندوست مدیر مرکز اسناد و کتابخانه ملی منطقه شرق کشور و تبتی چند از مدیران این دو مجموعه، در دفتر ریاست این سازمان در کتابخانه مرکزی حرم مطهر حضرت رضلاع) برگزار شد. در این نشست، مدیران حاضر ضمن اشاره به فعالیت‌های مجموعه‌های خود، درخصوص زمینه‌های مشترک همکاری با محوریت بهره‌مندی از ظرفیت‌های اندیشگاه رضوی این سازمان و تکمیل آرشیو مطبوعات و تأمین کسری‌های موجود در این حوزه، تبادل نظر کردند. همچنین مدیران دو مجموعه، درباره برگزاری برنامه مشترک در هفته کتاب و کتاب‌خوانی در آبان سال جاری، همفکری و گفت‌وگو کردند. گفتنی است، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی با نهاد‌های مختلف کشور که در حوزه ارائه خدمات کتابخانه‌ای فعال هستند، همکاری و تعامل بسیار دارد و همواره تلاش کرده این همکاری‌ها را با انعقاد تفاهم‌نامه‌ها و برگزاری برنامه‌های مشترک، گسترش دهد.

ریحانه عامل نیک | صحن متیق نه تنها به شهادت پژوهشگران و کارشناسان، که به روایت اشک‌های چشم زائران آستان علی بن موسی‌الرضا(ع) نیز یکی از پرشکوه‌ترین اماکن حرم مطهر رضوی است. صحن و سزایی که هم از نظر قدمت و هم از نظر آرایه‌های معماری و هنری، شاخص و برجسته است. مکانی که با ایوان‌ها، بناها و یادگاراتش و جلوه‌آبدی‌گنبد و گلدسته مطلائش، جایگاهی ویژه در ذهن و خاطره زائران دارد. زائرانی که دست بر سینه قدم بر ایوان صحن گذاشته و چشم به گنبد طلایی در قابی چشم‌نواز می‌دوزند و خدمت صاحب طاق و ایوان سلام و درود می‌فرستند. صحن و حالی که نه تنها در دل و جان زائران، که در خشت و گل بنا نیز موجود است. حس و حالی روحانی که به مدد هنر هنرمندان و ارادتمندان در وقت ثبت نقش و طرح، بر جان بنا خوش نشسته است و امروز ما می‌توانیم از روی مشق پژوهشگران روخوانی کنیم تا بهتر و بیشتر با این حس و حال روحانی و فضایی عرفانی آشنا شویم. در گزارش پیشین برای آشنایی با این بعد عرفانی به سراغ مقاله تبیین مفاهیم عرفانی آرایه‌های حرم مطهر رضوی در عهد صفوی رفتیم و در این شماره با نظر بر کاشی‌کاری و کتیبه‌نگاری، کدو کاو‌خوش را ادامه می‌دهیم.

موزه‌ای که هنر آسمانی با ما سخن می‌گوید

کاشی‌کاری یکی از متد اول‌ترین آرایه‌های معماری در ائیه مذهبی و اماکن متبرکه است و به همین دلیل دور از ذهن نیست که آرایه‌های هنری غالب در اماکن حرم مطهر رضوی، کاشی‌کاری باشد. این آرایه چشم‌نواز را هم در نماهای بیرونی و هم در برخی نماهای داخلی مجموعه اماکن این آستان مقدس مشاهده می‌کنیم. کاشی‌کاری‌هایی که متعلق به دوره‌های مختلف هستند

و در انواع و اقسام متفاوت و به روش‌های گوناگون بر صحن و سرائی این آستان جای گرفته‌اند. به سبب همین تعدد و تکثر است که حرم مطهر امام رضلاع) را می‌توان موزه‌ای برای آشنایی با هنر کاشی‌کاری در ایران دانست. صحن عتیق نیز به دلیل شکل‌گیری در دوره تیموری و گسترش و توسعه در دوره صفوی و بازسازی در دوره قاجار و پس از آن، هم از نظر قدمت و هم از نظر آرایه‌های هنری همان‌طور که گفته شد، می‌تواند مورد بررسی و توجه قرار گیرد.

این صحن را به واسطه گنبد و دو مناره، برج ساعت، نقاره‌خانه، پنجره فولاد و سقاخانه‌های خوبی می‌شناسیم. هر چند صحن اسروری انقلاب تفاوت‌هایی با گذشته دارد که می‌توان به نهر آب و حوضچه‌های چهارگانه دور سقاخانه و بسته شدن در بازارها و مدارس که به این صحن باز می‌شده و همچنین تخریب کشیک‌خانه دربان‌ها و اتاق مجلس اشاره کرد. در دوره قاجار، هرکدام از دالان‌های ورودی صحن کشته با توجه به بازار و مدرسه متصل به آن، نام‌گذاری می‌شد. (توبسی، ۱۳۹۶) اما در گذر سالیان، این عناصر مشهور و معروف در این صحن ماندگار بوده‌چلوهای دیگر به آن بخشیده‌اند.

به دلیل ساخت و توسعه این صحن در دو دوره تیموری و صفوی، ساختار معماری آن نیز برپایه دو سبک آذری و اصفهانی است. گسترده‌ترین تزئین به کار رفته در این

صحن کاشی‌کاری است، به‌طوری‌که سه ایوان شمالی، شرقی و غربی کاملاً با کاشی پوشش یافته، همچنین بخش بیرونی ایوان جنوبی (ایوان طلا) نیز کاشی‌کاری شده‌است. با توجه به شرح دوره‌های ساخت این صحن و سرا می‌توان شاهد هنرمندی هنرمندان کاشیکار دوره تیموری و صفوی در این مجموعه بود. هنرمندانی که شیوه و اسلوب کارشان با هم متفاوت بوده و از طرح تا نقش و اجرا با هم تفاوت‌هایی داشته‌اند.

گل و بوته‌ها، از بستر لاجورد تا کاشی هفت‌رنگ

درخصوص کاشی‌کاری دوره تیموری چنین گفته می‌شود که تکنیک‌های کاشی‌کاری در دوره تیموری به سه گروه تقسیم می‌شود. کاشی‌کاری منفرد به شکل زیرلعابی، هفت‌رنگ، لعاب نقاشی تک‌رنگ، کاشی معرق و شیوه بنایی تقسیم‌بندی می‌شود. (انثی‌عشری و شایسته‌فر، ۱۳۳۱) در مجموع در صحن عتیق همنشینی مناسبی از کاشی‌های معرق، هفت‌رنگ، معقلی و زیررنگی دیده می‌شود. (خورشیدی، ۱۳۳۱) در زمان تیموریان کاشی معرق به گل و بوته شهرت داشت. این کاشی تکنیک وقت‌گیری بود ولی از نظر درجه استحکام و زیبایی از کاشی‌های دیگر برتر بود. (جهانبخش و شیخی نارانی، ۱۳۳۱). کاشی معرق عبارت است از قطعات بریده شده کاشی که براساس طرح و نقشه از پیش آماده‌شده، در رنگ‌های مختلف تراشیده می‌شود و در کنار یکدیگر به شکل یک قطعه یکپارچه درمی‌آید و بر سطح دیوار نصب می‌شود. کاشی هفت‌رنگ در دوره صفوی و مقارن عهد شاه عباس رواج و گسترش یافت. کاشی زیررنگی از هر دو نوع کاشی گلی و جسمی تهیه می‌شود. قدمت استفاده از این نوع کاشی بسیار بیشتر از کاشی هفت‌رنگ است که اغلب در نماهای داخلی بناها و نیز در محراب‌ها همراه با شیوه زین‌فام به کار رفته است. (خورشیدی، ۱۳۳۱) آنچنان که آمده است، صفویان بیشترین استفاده را از کاشی در ائیه داشته‌اند

نگاهی به برخی از مفاهیم عرفانی در کاشی‌کاری‌های صحن عتیق

میزبانی بهشت هفت رنگ از زائران دلتنگ

باغ‌های بهشتی در آسمان کاشی لاجوردی

اما درباره معنا و مفهوم این نقوش گفته می‌شود اسلیمی‌ها همان‌طور که نقش‌های خود را از گیاهان گرفته‌اند، به طبیعت و چرخش زیبای طبیعت اشاره می‌کنند؛ چرخشی که براساس ریتم و توازن بوده و به صفاتی چون نظم، توالی و تناوب اشاره‌گر هستند. اما جز این، گفته می‌شود این خطوط و نقوش که دایره‌وار در هم پیچیده می‌شوند نماد تعالی نفس به روح هستند. نقش‌هایی که در کوچک‌ترین اجزا با کلیت طرح در پیوند بوده و به همین دلیل بیانگر مفهوم وحدت در کثرت و کثرت در وحدت هستند. می‌دانیم که در هنر و ادبیات گاه کاربرد یک نقش یا یک واژه در معنای استعاری آن است. در هنر کاشی نیز نقش‌ها و تصاویر بیشتر در معنای تمثیلی به کار رفته‌اند و با توجه به این نکته گفته می‌شود طرح‌ها و نقش‌های گیاهی که با نقش پرندگان ترکیب می‌شوند و در هم می‌آمیزند بیشتر در معنای نمادین باغ‌های بهشتی و دنیای باقی جلوه‌گری می‌کنند. زیرا بهشت آن‌طور که شرحش در آیات و روایات آمده، گویی باغی است که در آن، بهار جاویدان شده است و به همین خاطر گل‌ها و گیاهان هیچ‌گاه در آن پهنه ملکوتی فرسوده، زرد و پژمرده نمی‌شوند. همچون گل‌های کاشی که در آسمان کاشی‌کاری‌های حرم مطهر جاودانه شده‌اند. از دیگر سو گفته می‌شود پرندگان یا هر موجود بال‌داری نماد و نماینده دنیایی ورای دنیای مادی است. همان‌طور که ما فرشتگان را بال‌دار توصیف کرده و پرواز را نمادی از گریختن از قفس تن و تمایل و شوق به ملکوت و دنیای باقی می‌دانیم.

«کتیبه، لوحی که پیام الهی را به زائر می‌رساند»

در کنار نقوش گیاهی و حیوانی، همان‌طور که شرح رفت کتیبه‌هایی از آیات قرآنی زینت‌بخش صحن عتیق هستند. آیاتی که با طلا و رنگ‌های لاجوردی تزئین شده و به مدد قضا‌سازی روحانی این صحن و سرا آمده‌اند. کتیبه‌ها در اماکن متبرکه که معمولاً بالای ایوان‌ها یا در جایگاه نماز و همچنین بر گرد محراب‌ها و بر پیشانی بناها می‌نشینند، به نوعی یادآور کلام الهی برای زائران هستند. کلامی از جانب خداوند رحمان یا اولیای الهی که به جهت تذکر و یادآوری بر لوحی محفوظ شده‌اند و گویی زائر را به معنای والا دعوت کرده و توجه می‌دهند؛ با توجه به این کارکرد می‌توان گفت آرایه کاشی در صحن عتیق هم جلوه‌گر باغ‌های بهشتی است و هم بستری برای یادآوری تعلق روح به عالم بالا؛ روحی که اکنون در جسم خاکی مستقر بوده و در این مکان متبرک، زائر و میهمان است. میهمانی که آسمان کاشی‌ها میزبان آن بوده و پیغام الهی را به او که به حرم حرم پناه آورده به مدد کتیبه‌ها می‌رسانند.

منابع:

تبیین مفاهیم عرفانی آرایه‌های حرم مطهر رضوی در عهد صفوی (با تأکید بر صحن عتیق)
بررسی سیر تحول کاشی‌کاری حرم مطهر رضوی از طریق مطالعه تطبیقی صحن انقلاب و کوثر

«نقوشی که از طبیعت آمده‌اند»

بنا به پژوهش‌ها و آنچه در بررسی‌های میدانی مشهود است، بیشترین نقوش کاشی‌کاری‌ها در این صحن، نقش‌های گیاهی است. نقش‌هایی گیاهی که گاه با نقشی از پرندگان نیز ترکیب شده‌است اما هیچ تصویری از انسان در این صحن موجود نیست، جز در نقشی که بالای طاق نقاره‌خانه نصب شده و متعلق به دوره قاجار است. علاوه بر نقش انسان و شیر در این قسمت، نقش شیر در حال نبرد با گاو نیز در بخش طاق حجره ضلع غربی صحن موجود است که گفته می‌شود متعلق به دوره صفویه است.

درخصوص نقوش کاشی‌های این صحن همچنین می‌خوانیم: «نقوش به کار برده شده در کاشی‌کاری این صحن اغلب فرم منحنی داشته و کمتر از نقوش هندسی استفاده می‌شده است. در تزئین بناهای مذهبی، حرکت‌های مارپیچ و بویای اسلیمی و گل‌های ختایی نقش اساسی دارد. موتیف‌های سنتی اسلیمی و ختایی نقش غالب را نسبت به نقوش هندسی بر عهده دارند. یکی دیگر از نقوش به کار رفته گل و مرغ است. گل و مرغ اصطلاحی است برای توصیف نوعی از نقاشی قدیم ایرانی که دارای گل، برگ، پرندگانی مانند بلبل و گاه پروانه بوده و نقاشان اغلب برای بازنمایی آن از طبیعت عایه می‌گرفتند و اسلوب پرداز را به کار می‌بردند. (خان حسین آبادی، ۱۳۳۳)

سرود پرداختند. در ادامه، مهدی صادقی حصار، مدیر کتابخانه‌های عمومی و تخصصی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی با خوانش ابیاتی از سروده خود که در آن منتخبی از نمادهای حرم مطهر رضوی با کتاب و کتاب‌خوانی پیوند خورده بود، سخنش را آغاز کرد.

وی ضمن معرفی طرح آفتاب مهربانی بزای دانش‌آموزان و معلمان حاضر در مراسم، به اهدای حدود ۲۶۰ جلد کتاب چاپی در سه رده سنی کودک، نوجوان و بزرگسال، توسط آستان قدس رضوی به کتابخانه این دبستان اشاره کرد.

قصه‌گویی خلاق و کتاب‌بازی

در ادامه این رویداد، کارشناسان بخش ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی کتابخانه حرم مطهر رضوی در قالب اجرای «زنگ کتاب»؛ علت نام‌گذاری روز دانش‌آموز و همچنین اهمیت دفاع از آب و خاک ایران اسلامی را برای دانش‌آموزان حاضر در مراسم توضیح دادند. اجرای برنامه «قصه‌گویی خلاق و هفته کتاب‌بازی» با محوریت معرفی کتاب «آقای فهمیده (زندگی شهید فهمیده)» از مجموعه کتاب‌های «قهرمان من» و همچنین دو کتاب شعر «بخت زهر عواض‌ام» و «پیوند اشک و لبخند» در این

دیگر برنامه‌های کتابخانه رضوی در این مراسم بود. در این رویداد فرهنگی، قراخوان برگزاری مسابقه «تألیف کتاب‌های دست‌ساز من» نیز با موضوع شهادی دانش‌آموز جنگ ۱۲ روزه توسط کتابخانه

